

Կիպրահայ

ԱՄԱՆՈՐԵԱՆ ԵՒ Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

Ամանորեան եւ Ս. Ծննդեան նախաստօնական այս օրերուն, Նիկոսիոյ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ Երգչախումբերը՝ իրենց հոգեպարար համերգով, կրցան ստօնական օրերու խորհուրդն ու պատգամը փոխանցել կիպրահայ հանրութեան: Համերգը տեղի ունեցաւ Կիրակի 23 Դեկտեմբեր 2012-ին, երեկոյեան ժամը 8:00-ին, Նիկոսիոյ Ս. Աստուածածին Մայր եկեղեցւոյ մէջ, հովանաւորութեամբ՝ Կաթ. Փոխ.

Գերաշնորհ Տ. Վարուժան Արք. Հերկելեանի եւ ներկայութեամբ՝ եկեղեցին ծայրէ-ծայր լեցնող հոծ հանրութեան մը:

Նշանակուած ժամէն շատ առաջ, երաժշտասեր հասարակութիւնը կը

ժամաներ եկեղեցի, անոր խնկաբոյր կամարներուն տակ՝ հաղորդ դառնալու այս բացառիկ երգեցողութեան, որ իրեն պիտի մատուցեր զոյգ սօներուն առթած հոգեկան ուրախութիւնը, խորհրդաւոր եւ հայաշունչ մթնոլորտի մը մէջ: Համերգը կը խոստանար ըլլալ աննախընթաց, այն առումով որ Երեցներու Երգչախումբին կը միանար Փոքրիկներու Երգչախումբը՝ շուրջ 40 հոգի:

ստեղերը Ս. Խորանին առջեւ, լուռ երկիւղածութեամբ:

Նշանակուած ժամուն, տպաւորիչ կարգապահութեամբ, կոկիկ համազգեստով եւ Կաղանդի երկգոյն, կարմիր եւ կանաչ վզնոցներ հագած, փոքրիկները եկան ու գրաւեցին իրենց Համերգին մեկնարկը

տրուեցաւ «Տէր Ողորմեա» հոգեյոյգ երգ-աղօթքով առ Բարձրեալն Աստուած, ինչ որ անաղարտ սրբութեամբ օձեց կարծէք Մայր Տաճարի մթնոլորտը: Այնուհետեւ, յաջորդաբար կատարուած երգերը՝ Կաղանդի, Նոր Տարուան, Տօնածառի, Կաղանդ Պապայի, զանգակներու դօղանջի եւ Ս Ծննդեան աւետիսը փոխանցեցին ներկաներուն՝ մանուկներու եւ պատանիներու մաքուր սրտերէն ու անմեղ շուրթերէն արտաբերուած...: Այսպէս, Փոքրիկներու երկսեռ Երգչախումբը, անօրինակ ոգեւորութեամբ եւ համադաշն երգեցողութեամբ կատարեց՝ «Կաղանդ», «Ձիւնը Եկաւ Շատ Առատ», «Նոր Տարի», «Բարով Եկար Նոր Տարի», «Տօնածառ»,

«Կաղանդ Պապա», «Զագակներ Զանգակներ» եւ այլ երգեր, որոնց մէջ՝ նաեւ անգլերէն եւ յունարէն, դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկ. Նառա Սարտարեանի, արժանանալով բոլորին

բուն ծափահարութեանց:

Նշենք յատկապէս որ վերոնշեալ երգերու ուսուցումն ու պատրաստութիւնը ստանձներ էին Տիկիներ՝ Վիքի Գույումճեան եւ Լենա Փոշոյլեան, հանդէս բերելով բարձր նուիրում հայ երգ ու երաժշտութեան նկատմամբ:

Համերգի երկրորդ բաժինը կատարեց Պարմանուհիներու Երգչախումբը՝ 9 հոգի, բարեշնորհ հագուածքով եւ հոգեթով երգեցողութեամբ: Այսպէս՝ յաջորդաբար կատարուեցան՝ «Սուրբ Սուրբ», «Սուրբ Ծնունդ», «Halle, Hallelujah», «White

Christmas», «Hark The Herald Angels Sing», «O Come, All Ye Faithful», «Ding Dong! Merrily on High» երգերը, դաշնակը ընկերակցութեամբ Նառա Սարտարեանի: Այս բաժինի երգերու ուսուցումն ու պատրաստութիւնը ստանձնել էին՝ Տիկիներ Նառա Սարտարեան եւ Վիքի Գույումճեան:

Համերգի երրորդ բաժինով, հանդէս եկաւ Երեցներու երկսեռ Երգչախումբը՝ 34 հոգի (Սոփրանօ, Ալթօ, Թենոր եւ Պաս) եւ յաջորդաբար կատարեց՝ «Յորդառատ Մէր», «Fanfare for Christmas Day», «Ով Հայոց Աշխարհ», «Իրինի Փսալլուն Ի Կամպանէս», «O Holy Night», «Ով Ջարմանալի» երգերը, դաշնակի ընկերակցութեամբ Երեցկին Թամար Հապէշեանի եւ ղեկավարութեամբ Տիկին Նառա Սարտարեանի, ոգեշնչելով ներկաները սօնական բարձր տրամադրութեամբ:

Համերգին առթած ոգեւորութիւնը իր բարձրակէտին հասաւ, երբ երեք երչախումբերը՝ Փոքրիկներու, Պարմանուհիներու եւ Երեցներու, միասնաբար կատարեցին «Լուռ Գիշեր»ը՝ հայերէն, անգլերէն եւ յունարէն լեզուներով....Իսկ դաշնակի ընկերակցութեան միացաւ ջութակի ընկերակցութիւնը՝ Յասմիկ եւ Լուսի Յովհաննէսեաններու, աւելի խորախորհուրդ ընծայելով երեկոն: Համերգը վերջ գտաւ միասնական երգեցողութեամբը՝ «Օրհնեցից զՏէր» աղօթք-երգով:

Համերգի աւարտին, Գերաշնորհ Տէր Վարուժան Արք. Հերկելեան բարձր գնահատեց համերգի բոլոր մասնակիցները, աննախընթաց երեւոյթ համարելով ի մասնաւորի Փոքրիկներու Երգչախումբը, մաղթելով որ այս երեւոյթը դառնայ տեւական եւ տարածուի մեր բոլոր հայագաղութներէն ներս, ինչպէս նաեւ՝ Հայաստանի եւ Արցախի մէջ, քանզի հայ երգ-երաժշտութեամբ, հայ հոգեւոր երգերով

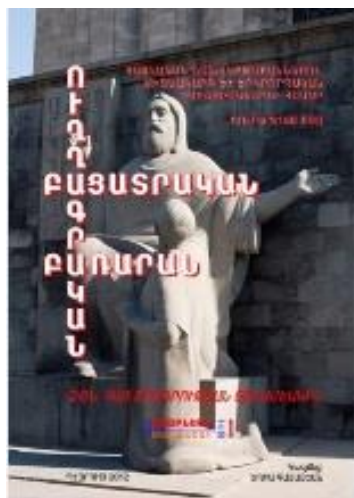
դաստիարակել մեր մանուկներն ու պատանիները էական նշանակութիւն կրնայ ունենալ իրենց ապագայ կեանքին համար...: Ապա ան յատուկ Գնահատանքի եւ Օրհնութեան Գիրով վարձատրեց երեք նուիրեալ անձինք՝ Տիկիներ Նատա Սարտարեան, Վիքի Գույումճեան եւ Լենա Փոշոյլեան, որոնց շնորհիւ կարելի էր եղած յատկապէս քով-քովի բերել մեր փոքրիկները եւ անոնց ուսուցանել հայ երգ ու երաժշտութիւն...:

Խորապէս գնահատելի Երեկոյ մը՝ արդարեւ, որ ներկաները յատկապէս համակեց՝ հայ երգ ու երաժշտութեան, հայ եւ այլալեզու հոգեւոր երգերու ներշնչած խորին խորհուրդով, տօնական ցնձագին ուրախութեամբ, ճշմարիտ ոգեկան բերկրանքով...ի հակադրութիւն՝ մակերեսային զուարճանքով միայն սնանող եւ տակաւ ապամշակութեացման ճամբան բռնած մեր ժամանակակից քաղաքակրթութեան...:

ԱԶԱՏ ԽՕՍՔ

ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

Շնորհակալութեամբ ստացանք կիպրաբնակ ԵՂԻԱ ԳԱՅԱՅԵԱՆ-ի «ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ»-ը, Հայկական Նախակրթարաններու, Միջնակարգ եւ Երկրորդական Վարժարաններու համար, հրատարակուած Պէյրութի մէջ՝ 2012-ին:

«Ուղղագրական-Բացատրական Բառարան»ը կ'ընդգրկէ է - է, ո - օ, հ - յ գիրերու ուղղագրական տեսակետէ դժուարութիւն ունեցող չորս բառացանկեր՝ շուրջ 3150 բառ:

Բառարանը նախատեսուած է Սփիւռքի հայկական նախակրթարաններու, միջնակարգ եւ երկրորդական վարժարաններու աշակերտութեան, ինչպէս նաեւ անսխալ գրելու փափաք ունեցողներու համար, ովքեր նախանձախնդիր են մայրենի լեզուի նկատմամբ:

Կը մնայ յուսալ թէ իր տեսակին մէջ առաջին այս բառարանը, որ, բնականաբար, չէր կրնար ընդգրկել

մայրենի լեզուի ուղղագրական տեսակետ դժուարութիւն ունեցող բոլոր բառերը, պիտի նպաստէ սփիւռքահայ աշակերտութեան եւ ընթերցասէր հանրութեան ուղղագրութեան բարելաւումին եւ անսխալ գրելու ճիգին:

«ԱԶԱՏ ԽՕՍՔ-ը ջերմօրէն կը շնորհաւորէ կիպրաբնակ խմբագիր եւ հրատարակիչ ԵՂԻԱ ԳԱՅԱՅԵԱՆԸ՝ իր այս խիստ օգտակար եւ ազգանուէր նախաձեռնութեան համար, մաղթելով որ անիկա յետագային կ'ամբողջանայ եւ կը համալրուի, ընդգրկելով մայրենի լեզուի բոլոր այն բառերը, որոնք ուղղագրական դժուարութիւն ունին:

ՎԱՐՉՔԸ ԿԱՏԱ՛Ր:

Խմբագրական

ՍԹԱՓՈՒՄԻ ՀՐԱՄԱՅՈՒԿԱՆԸ

Տարի մը եւս կ'անցնի պատմութեան գիրկը...: Տարին՝ եթէ լոկ ակնթարթ մըն է մարդկային քաղաքակրթութեան հազարամեակներու պատմութեան մէջ, ժամանակահատուած մըն է միաժամանակ, որուն աւարտին՝ ընդհանուր հանրագումարը ընելու ենք ազգային-հաւաքական մեր կեանքին, զայն արժեւորելու ենք կարելի անաչառութեամբ, հարցադրելու ենք ի մասնաւորի, թէ ո՞ր ենք այսօր, որպէս Սփիւռք ու Հայաստանի Հանրապետութիւն ու Արցախ եւ ո՞ր կ'երթանք...: Ինքնաճանաչման հրաւեր մը՝ այս, առանց որուն, հաւաքականութիւններ թէ անհատներ կրնան դիւրաւ խարխափել եւ մոլորիլ՝ ազգ, մշակոյթ, ինքնութիւն ու պատմութիւն ջնջող, կործանարար յորձանքներու եւ բաւիղներու մէջ...: Դեռ հի՛ն-հի՛ն դարերէն ԾԱՆԻԸ ԶՔԵԶ-ի հրամայականը ի զօրու է նաեւ այսօր՝ անհատական եւ հաւաքական մակարդակներու վրայ ալ:

Ինքնաճանաչման այս հրամայականը էական է յատկապէս մեզի՝ Սփիւռք եւ Հայաստան, երբ ճգնաժամային իրավիճակներու մէջ յայտնուած են հայրենամերձ մեր հայագաղութները, ի մասնաւորի Սուրիահայութիւնը, որ տարագիր արեւմտահայութեան հայապահպանման եւ Հայ Դատի հետապնդման Պայքարի յառաջամարտիկ Մայր Գաղութն է ի սկզբանէ՝ իր աշխարհաքաղաքական դիրքով,

պատմութեամբ եւ հայեցի անադարտ դիմագիծով... երբ նոր-օսմանականութիւնը կը զարթնու իր ծաւալողապաշտ քաղաքականութեամբ... երբ Սփիւռքի ձուլման ընթացքը կ'ահագնանայ օրէ ցօր... երբ Հայաստանի հայաթափումը տակաւ կը սպառնայ Ազգային մեր Անվտանգութեան եւ Լինելութեան...:

Դասական Սփիւռքը, այսինքն հայրենահանուած արեւմտահայութեան ժառանգորդ՝ տարագիր հատուածը մեր ժողովուրդին, շուտով կը թելակոխէ Հայոց Ցեղասպանութեան 100-ամեայ տարելիցի հանգրուանը: Ցարդ չէ կրցած ան, սակայն, ստեղծել ընտրական հիմունքներով գոյացած Համասփիւռքեան Ներկայացուցչական Խորհուրդ մը, որ այնքան էական է արդիւնաւետութեամբ կարենալ կազմակերպելու եւ համակարգելու համար մեր ազգային-հաւաքական կեանքի աշխատանքները, յստակացնելու մեր ազգային առաջնահերթութիւնները, գերագոյն նպատակները, ըստ այնմ մշակելու ազգային ռազմավարութիւն ու ծրագիր եւ այդ ուղղութեամբ հաւաքագրելու մեր տարտղնեալ ոյժերն ու լծակները ...: Այլ խօսքով՝ խտացեալ, հաւաքական ոյժ կարենալ դառնալու համար:

Տխուր է հաստատել, որ տեղայնական ազգասիրութիւնը, կեթթոյական մտածելակերպն ու գործելակերպը դեռեւս այնքան բնորոշ են սփիւռքի հայագաղութներուն: Այսինքն, իւրաքանչիւր հատուած ինքնագոհ ու ինքնաբաւարարուած կը զգայ՝ իր շարքայիններով թէ համակիրներով, կ'ապրի իր ակումբով ու կազմակերպութեամբ սահմանափակուած կեանք մը, առանց մտածելու էապէս Համազգային Տեսլականի ու Գաղափարի մասին..., Համընդհանուր շահերու ու նպատակներու մասին:

Արդիւնքը կ'ըլլայ ա՛յն, որ նեղ-հատուածական հաւատարմութիւնը համազօր կը նկատուի համազգային տեսլականին..., ակումբային մտածողութիւնը՝ համայնական շահերու մտածողութեան...: Արագատյր ժամանակը, յարաշարժ ու յարափոփոխ պայմանները, սակայն, այլ բան կը պահանջեն, եւ մեզ կը դնեն նոր մարտահրաւերներու դէմ յանդիման, որոնց դիմաց պիտի յամառի՞նք կառչած մնալ մեր ա՛լ քարացած ու կաղապարեալ գաւառամիտ մտածելակերպին: Պարզ օրինակ մըն է սուրիահայ տագնապի պարագան: Համասփիւռքեան Ներկայացուցչական Մարմնի մը առկայութիւնը որքա՛ն պիտի դիւրացներ, կազմակերպել ու համակարգել օգնութեան թէ այլ աշխատանքները, ուղեցոյց ու տէր պիտի ըլլար աղէտեալ գաղութին եւ ռազմավարական ծրագիր պիտի մշակել ու ի գործ դնել յանուն անոր առաւելագոյն անվտանգութեան ու վերականգնումին: Դեռ չենք խօսիր

Հայ Դատի Պահանջատիրութեան մասին, ուր մեր ցիրուցան ճիգերը՝ փոխանակ համակարգուելու եւ հունաւորուելու, շատ յաճախ կը վատնուին յումպէտս, առանց հասնելու իրենց բուն նպատակակէտին...եւ ուր դեռեւս կը տիրէ խառնաշփոթ վիճակ մը: Ո՞վ է Պահանջատէրը եւ ի՞նչ է Պահանջուածը...:

Հայ Սփիւռքը ներկայիս շատ աւելի բան ունի կատարելիք իր ներքին ճակատի կազմակերպումին ու բարեկարգումին ուղղութեամբ, իր ներքին ճակատի հզօրացման գծով, քան՝ արտաքին ճակատի: Ներքին ճակատի վերակազմակերպումէն առաջ, արդարեւ, անարդիւնաւետ պիտի չըլլա՞ր ամէն ճիգ, որ կը տարուի արտաքին ճակատի վրայ...:

Իսկ անողորք ժամանակը վստահաբար կը գործէ մեզի հակառակ: Օրէ օր կը հալի ու կը մաշի մեր հայկական ինքնութիւնը: Օտար ու խորթ բարքերու այլասերող պայմաններու քովն ի վեր, ձուլումի թափը առաւել կ'ահագնանայ, երբ իրերայաջորդ սերունդներ կը մեծնան իրերամերժ հայկական շրջանակներու մէջ, տակաւ կորսնցնելով Համահայկական Հաւաքականութեան մը պատկանելու զգացումը...Հաւաքականութիւն՝ որ աւելի լայն է քան ընտանիքը, դպրոցը, ակումբն ու միութիւնը թէ կուսակցութիւնը...:

Շարունակաբար խօսելով ՄԻԱՍՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ մասին, ունի՞նք արդեօք հաւաքականօրէն, միասնաբար աշխատելու ընդունակութիւնը, նախանձախնդրութիւնն ու քաղաքական կամքը...: Պիտի շարունակե՞նք կառչած մնալ մեր հատուածական, մենատիրական, ոչ-համահայկական շահերուն ու նկատառումներուն...: Պիտի շարունակե՞նք, օրինակ, պաշտօն, դիրք ու պատիւ ընծայել խտրականօրէն այն մարդկանց միայն, որոնք հլու-հնազանդ կամակատարն ու հաճոյակատարն են այս կամ այն աշխարհիկ թէ հոգեւոր իշխանութեանց, այս կամ այն միութեան թէ կուսակցութեան վարչական կառոյցին՝...«*խնամի, ծանօթ, բարեկամ*»...տխուր հասկացութեան մօտեցումով, զլանալով արժանին ընծայել իրա՛ւ արժանիքներ կրողին, ինչ-որ արժեքներու ահաւոր անկումի միայն կրնայ առաջնորդել մեր ազգային-հաւաքական կեանքը...: Նման խտրական, կողմնակալ եւ ոչ-համահայկական մտածելակերպի եւ գործելակերպի օրինակներու շարքը կարելի է երկարե՛լ ու երկարե՛լ...:

Ջուգահեռաբար, այս հարցադրումները կարելի է արծարծել Հայաստանի Հանրապետութեան իշխանութիւններուն նկատմամբ եւս: Ունի՞նք անոնք համայնական շահերուն ի նպաստ մտածելու եւ գործելու ոգի ու կամք: Ունի՞նք անոնք համահայկական ոգիով ու տեսլականով առաջնորդուելու տրամադրութիւն

Թէ ընդունակութիւն...: Թէ՞ օլիկարխիկ մտահոգութիւն եւ գործելակերպ միայն ի ծառայութիւն սեփական նեղ-անձնական, քլանային եւ խմբակային շահերու, ինչ-որ Մեր Հանրապետութիւնը կը վերածէ խումբ մը մենաշնորհեալ մարդկանց սեփականութեան...եւ ճակատագրականօրէն կը վտանգէ ազգային պետականութեան կայացումը...:

Մեր ըմբռնումով, ազգային պետականութիւնը էապէս հիմնուած պարտի ըլլալ ազգային-մշակութային-բարոյական արժեքամակարգի վրայ, հաղորդ ու համահունչ՝ քաղաքացիական հասարակութեան եւ մեր ժողովուրդի իղձերուն ու տազնապներուն, մտահոգութիւններուն ու երազներուն...ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԵՍԼԱԿԱՆԻՆ...ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՀԵՐՈՒՆ: Այլապէս՝ ան կը դառնայ վարչախումբի մը շահերուն միայն ծառայող վարչակարգ եւ կ'օտարուի հասարակութենէն: Ահա թէ ինչու տակաւ կը խորանայ իշխանութեան եւ հասարակութեան միջեւ առկայ խրամատն ու վիհը, եւ լայն ծաւալ կը ստանայ Հայաստանէն արտագաղթը, սպառնալով ազգային մեր անվտանգութեան:

Մթափումի հրամայականը կ'ենթադրէ որ Հայաստանի Հանրապետութենէն ներս, թէ Սփիւռքի տարածքին՝ ԵՍ-ի կամ խմբակային ու հատուածական գաւառամտութենէն ու շահախնդրութենէն անցնելու ենք ՄԵՆՔ-ի լայնահորիզոն ու համահայկական մտածողութեան... համազգային շահերու բնորոշումին ու հետապնդումին, հաւաքական ու պետական մտածողութեամբ գործելու նախանձախնդրութեան ու յանձնառութեան: Այդ պարագային միայն մենք կրնանք դառնալ ՄԻԱՄՆԱԿԱՆ ՀԱԻԱՔԱԿԱՆ ՈՅԺ, գոր այնքա՛ն չարաչար կը հոլովենք, առանց դրսեւորելու ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՄՔՆ ՈՒ ՎՃՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, զայն կարենալ իրագործելու համար:

Մեր արդար Դատի Պահանջատիրութեան, հայապահպանման, ազգային անկախ պետականութեան կայացման ու հզօրացման յաջողութիւնը, վստահաբար, արդիւնքը պիտի ըլլայ մե՛ր համընդհանուր կամքին...մեր ՄԻԱՄՆԱԿԱՆ ՈՅԺԻՆ: Եթէ մենք չկարենանք անհրաժեշտ գիտակցութեամբ, միասնական կամքով տարագել ու պահանջել մեր իրաւունքները, բանաձեւել մեր գերագոյն շահերը եւ համախմբուիլ այդ շահերուն պարտադրած պայքարին, ոգորումին ու մաքառումին շուրջ, ինչպէ՞ս կրնանք ակնկալել որ այլ ոյժեր սատարեն մեր պայքարին...:

Մեր պատմութեան օրհասական, ճգնաժամային պահերուն, միշտ ալ կրցեր ենք դրսեւորել ՀԱԻԱՔԱԿԱՆ ԿԱՄՔ ՈՒ ՄԻԱՄՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ...վկայ՝ Աւարայրը, Սարդարապատը, Արցախեան յաղթանակը...: Ներկայիս, նոյն ճգնաժամային

Ժամանակներ են՝ գուցէ աներեւոյթ, կամ քողարկուած, բայց նոյնքան օրհասական ու ճակատագրական...: Պիտի կարենա՞նք ոյժ գտնել մեր մէջ՝ դրսեւորելու միեւնոյն ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՄՔՆ ՈՒ ՈԳԻՆ...

ԵՐԱՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Հարցազրոյց

Պայքարը գաղափարներու շուրջ չէ, գուտ աթոռակոչի է

Միրանոյշ Պապեան

Ուրբաթ, 30 Նոյեմբեր 2012

Մեր գրուցակիցն է «Ազատ Խօսք» համացանցային թերթի խմբագիր Երան Գույումճեանը (Նիկոսիա, Կիպրոս)

-Վերջերս Հայաստանում էիք, և Ձեզ մտահոգել էր հենց օղակայանում թեւածող արտագաղթի շունչը: Արտագաղթը մեր իրականութեան մէջ ինչո՞վ էք պայմանաւորում:

-Ժամանման պահուն իսկ ես զգացի արտագաղթի ահագնացող թափը, քանի որ ճիշդ նոյն ժամուն Ջուարթնոց օղակայան ժամանեց Մոսկուա-Երեւան չուերթը... օդանաւը լեփ-լեցուն էր ըստ երեւոյթին: Շուտով երկար հերթեր գոյացան, և ես

հնարաւորութիւն ունեցայ դիտելու շուրջս. ես տեսայ հայ աշխատաւոր մարդկանց հոժ զանգուած մը՝ սեւ կաշիէ կարճ բաճկոն հագած, յոգնած և չսափրուած դէմքերով: Երեւի եկեր էին իրենց ընտանիքները տեսնելու: Այդ մարդկանց խճողումը, բազմամարդ թիւը, արտաքին տեսքը ինձի յուշեցին արտագաղթի մտահոգիչ երեւոյթի մասին: Սա հաւանաբար ընկերային-տնտեսական ազդակներու հետեւանքը ըլլալէն բացի, յուսալքութեան արդիւնք է, յոյսի հեռանկար չտեսնելուն: Ինձի կը թուի թէ՛ արտագաղթի գլխաւոր պատճառը յուսալքումն է: Իսկ ՀՀ իշխանութիւնները շարունակ կը փորձեն թաքցնել երեւոյթը, փոխանակ զայն քննարկելու եւ հասկնալու անոր տուն տուող պատճառները եւ լուծումներ որոնելու:

Ո՞ր կրնանք հասնիլ նմանատիպ ջայլամի քաղաքականութեամբ, երբ այսօր արտագաղթը դարձեր է հայոց ցեղասպանութեան համագօր երեւոյթ:

-Հետեւո՞ւմ էք տեղի ունեցող իրադարձութիւններին, նախագահական ընտրութիւնների նախընտրական այս ընթացքին: Ի՞նչ տպաւորութիւն ունէք:

-Հայաստանի Հանրապետութենէն ներս, կը թուի թէ քաղաքական դաշտը ամբողջովին կլանուած է նախագահական ընտրութիւններու հետ կապուած թէժ բանակցութիւններով, գուցէ եւ գործարքներով: Մէկ բան յստակ է. քաղաքական հոսանքներու գլխաւոր նպատակը աթոռի տիրանալն է, կարծես թէ հետաքրքրուած չըլլան անոնք սեփական ժողովուրդը յուզող տագնապներով, դժուարութիւններով, երկրի առջեւ կանգնած խնդիրներով: Դեռ չխօսինք ազգային գաղափարի, ազգային ծրագրի մասին, որոնց նկատմամբ ամբողջովին անտարբեր են: Տարբեր սակարկութիւններ կ'ընթանան իշխանութիւնը վերարտադրելու կամ իշխանութեան տիրանալու մտասէւեռումով: Ներկայ համակարգը քրէատօլիկարիիկ է, անտարակոյս, այսինքն՝ դրամ-իշխանութիւն համակարգ է: Դրամն ու իշխանութիւնը սերտօրէն առնչուած են իրար և իրարմով են պայմանաւորուած:

-Այս համակարգից անցումն ինչպէ՞ս էք պատկերացնում: Քաղաքացիական հասարակութիւնը որքանո՞վ կարող է ներագդել, կազմակերպուել, այլընտրանք հանդիսանալ:

-Վերջերս քաղաքացիական ակտիւիստները հիմքը դրին քաղաքական գործընթացի մը, որուն նպատակն է Նախախորհրդարանի հիմնադրումը, որ խարսխուած է ամբողջովին նոր ազգային-պետական-հասարակական արժէքային համակարգի վրայ. այս շարժման մէջ ընդգրկուած են, որքան ինձի յայտնի է, բաւական մեծ թիւով յարգելի մտաւորականներ, արուեստագէտներ, տարբեր բնագաւառներու մասնագէտներ: Յոյս ունիմ, որ այս շարժումը կը ծաւալի և կը դառնայ առաւել համընդգրկուն, մանաւանդ որ անոնք կ'առաջադրեն լուծումներ տալ երկրի ու մեր ժողովուրդի համար յոյժ կարեւոր խնդիրներու, արտագաղթի կասեցման, ընկերային-տնտեսական խնդիրներուն, արժէքային նոր համակարգի ձեւաւորման, հայոց լեզուի և մշակոյթի զարգացման, հայրենիք-սփիւռք կապերու սերտացման և այլ:

-Հայաստանում ձեւաւորուած Նախախորհրդարանի նպատակն է նաեւ համախմբել սփիւռքահայութեանը: Ըստ Ձեզ՝ որքանո՞վ են սփիւռքահայերը հետաքրքրուած Հայաստանի ճակատագրով:

-Սփիւռքահայութեան համար էական ու ճակատագրական է Հայաստանի ճակատագիրը. եթէ Հայաստանի իրավիճակը բարեփոխուի, ներքին կեանքը արդար հիմունքներու վրայ գործէ, փտախտը և այլ յոռի երեւոյթները վերջ գտնեն աստիճանաբար, սփիւռքն ալ ոյժ կ'առնէ և առաւել կը կապուի մայր հայրենիքին, մանաւանդ՝ նոր սերունդը, որուն համար օղի, ջուրի, հացի նման կենսական է ունենալ Հայաստան, որ հպարտութիւն ներշնչէ իրենց: Սփիւռքը այսօր իր աչքերը սեւեռած է Հայաստանի վրայ, որմէ ան պիտի քաղէ իր հայկականութեան, հայեցիութեան ներշնչումը: Երանի ունենանք այնպիսի համակարգ, որ կարողանայ համախմբել սփիւռքահայութիւնը և միաժամանակ սերտացնէ Հայաստան-Սփիւռք կապերը:

-Մեր նախորդ գրուցակիցը համարում է, որ Հայաստանը երկու հոգու՝ Քոչարեանի և Սարգսեանի ձեռքին է և նշում, որ ԲՀԿ-ն էլ ընդդիմութիւն չէ: Համամի՞տ էք:

-Գազիկ Ծառուկեանը էապէս օլիկարխիկ համակարգի գլխաւոր ներկայացուցիչներէն մէկն է: Հետեւաբար այս սահմանումով իսկ, ան չի կրնար ընդդիմութիւն համարուիլ տիրող օլիկարխիկ համակարգին. Սա կը նշանակէ գուցէ, որ Գազիկ Ծառուկեանի գործօնը քաղաքական խաղի մէջ կրնայ օգտագործուիլ որպէս խաղաքարտ... յամենայն դէպս, քաղաքական պայքարը գաղափարներու շուրջ չէ, որ կ'ընթանայ. ան գուտ աթոռակոծի է:

-Ձեր յոյսերը նախախորհրդարանի հետ կապո՞ւմ էք:

-Իմ յոյսը, այո, ես կը կապեմ նախախորհրդարանի հետ: Սա ազգային ծրագրի լուրջ մշակում կ'ենթադրէ նաեւ... ազգային ռազմավարութիւն, ազգային-պետական արժեհամակարգ. ներքին և արտաքին քաղաքականութեան դրոյթներ, Հայաստան-Սփիւռք համախմբուածութիւն ազգային գաղափարի և գաղափարներու շուրջ: Այս բոլորը պիտի ընդգրկուին այդ համապարփակ ծրագրի մէջ: Սրտանց կը մաղթեմ որ ան յաջողութիւն ունենայ:

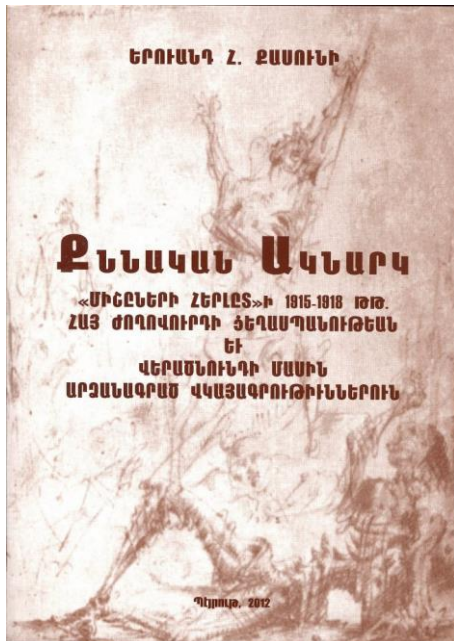
Lragir.am

(արեւմտահայերէնի վերածուած, ինչպէս էր բնագիրը)

Յօդուածներ

ՄԱՆՁԱՐՁԱԿ ԱՏԵԼՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԱՐԲՈՒՔ (վկայագրութիւն)

Անցած ամսուան մէջ թերթերը լայնօրէն անդրադարձան եւ նկարագրեցին Թուրքիոյ քստմնելի վերաբերումը իր հայ քաղաքացիներուն նկատմամբ:

Պատմութիւնը հրապարակուած է հիմա, ոչ ամբողջականօրէն, սարսռիչ եւ ահռելի մանրամասնութիւններով մէջտեղ դրուած, սակայն բաւարար փաստով եւ վաւերացուած, հաստատելու համար թէ անհաւատալի բռնութիւններ եւ բարբարոսութիւններ կը գործադրուին Թուրքիոյ ներքին՝ պահուած շրջաններուն մէջ: «Միշընըրի Զերըլտ»ի համար կարելոր չէ կրկնել պատմութիւնը. Մեր ընթերցողները արդէն իսկ իրենց սրտին մէջ վիրաւոր են այդ հարցով: Չարչարանքը, կողոպուտը, աքսորը եւ ջարդը իսկապէս բնաջնջած են հայերը երկրին մեծ մասէն: Ընտանիք, ստացուածք, կէանք, այս բոլորը զիրուցան եղած են եւ բաժանուած: Գիւղեր եւ

քաղաքներ ամայացած են, ճամբաները լեցուած են դիակներովը անոնց՝ որոնք իրենց աքսորի ճամբուն վրայ հիւանդացած են, կամ՝ սովամահ եղած: Այս մարդիկ գնդակահարուած են, կախաղան բարձրացած կամ ծեծուած մինչեւ մահ: Աղջիկները գերութեան կամ հարեմի պարտադրուած, կիներ եւ երեխաներ անապատ քշուած՝ դանդաղ հիւծելու: Եւ երբ ամերիկացի բարձրաստիճան տիկին մը, ոչ միսիոնար, զացած է ներքին գործոց նախարար Թալաաթ Պէյին մօտ՝ աղաչելու ի սէր այդ անարգուած եւ անպաշտպան կիներուն եւ աղջիկներուն, անոր պատասխանը եղած է՝ «Ասիկա կը զուարճացնէ մեզ»:

Իր բազմաթիւ եւ վստահելի տեղեկատուութեան աղբիւրներէն, Ամերիկեան Պորտը կարող է հիմնաւորել զանգուածային այս վկայութիւնները: Անոնք բոլորը միատեսակ են՝ ուրկէ որ ալ եկած ըլլան. Գարշելի վայրագութեան եւ ծայրայեղ ատելութեան տգեղ արձանագրութիւն մը: Ականատեսներու վկայութիւնները, որոնք Պորտի գրասենեակները կը հասնին Թուրքիոյ մէկ կամ միւս անկիւնէն, եւ կը

պատմեն ինչ որ տեսած են եւ տոկացած, պարզապէս սիրտ կեղեքող է: Մէկը կը հիւանդանայ իմանալով որ նմանօրինակ բաներ կրնան պատահիլ մերօրեայ այս աշխարհին մէջ:

ՄԷԿ ԴԵՊՔ

Անպաշտպան եւ անվնաս հայերու հանդէպ թրքական գազանութիւններու օրինակ մը տալու համար առնենք մարդու մը եւ անոր ընտանիքին պարագան: Սօտաւորապէս քսան տարիներ ան դասախօս եղած է միսիոնարական կարեւոր գոլէճի մը՝ Թուրքիոյ ներքին շրջաններուն մէջ: Երկու տարիներ առաջ ան բարձրագոյն ուսումը շարունակեց Բրիսթօն Համալսարանին մէջ եւ 250 տոլարի մրցանակ ստացաւ անգլերէն լաւագոյն գրութեան մը համար: Այս մարդը չարչարանքներու ենթարկուած է բանտին մէջ, մինչեւ որ այլեւս չէ կարողացած կենալ, ապա՝ դուրս հանած են զայն ու կախադան բարձրացուցած: Անոր կինը՝ ուսեալ կին մը, եւ երեխաները տեղահանուած են, եւ իր տասներկու տարեկան աղջնակը թուրք պաշտօնատարի մը կանանոցը փոխադրուած է, թերեւս ազատելու զայն հասարակ զինուորներէն:

Այս տան քանդումը, բնաջնջումը ամբողջ ընտանիքին, ցոյց կու տայ անտրամաբանական եւ անխիղճ նկարագիրը հայ ցեղին հանդէպ գործադրուած յարձակումին: Զինուորական անհրաժեշտութեան մը խնդրանքին ընդառաջելով, եւ շինծու նպատակովը հետագօտելու խռովարար եւ վտանգաւոր տարրերը երկրին մէջ, թուրք պաշտօնատարները ձեռնարկած են հայերու անգութ եւ անխստիք բնաջնջումին: Անոնք առաջին հերթին եւ ամենադաժան միջոցներով հարուածած են ուսեալները, երեւելիները, ազդեցիկները եւ հաստատուած ընտանիքները: Անոնք վայրագօրէն եղծած են իրենց լաւ քաղաքացիները:

Յայտարարուած է թէ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը բողոքած է Թուրքիոյ, թէ վիրաւորուած զգացումները Ամերիկայի ժողովուրդին կը պահանջեն որ վերջ մը դրուի այս գործընթացին: Սակայն վախ կայ որ այս հարցին մէջ Թուրքիա հեռու է Միացեալ Նահանգներու, մինչեւ իսկ Գերմանիոյ ազդեցութենէն: Մեզի ըսուած է գերման բարձր հեղինակութենէ, թէ ասիկա ոչ մէկուն կը վերաբերի, այլ միայն Թուրքիոյ, եւ եթէ ան կը փափաքի կարգի բերել

Խօսք չհասկցող հայերը, ան պէտք է արտօնուի այդ մէկը ընելու առանց միջամտութեան:

«The Missionary Herald», November 1915 (էջ 497-499)

Աղբիւր՝ ԵՐՈՒԱՆԴ Հ. ՔԱՍՈՒՆԻԻ

ՔՆՆԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

«Միշընըրի Հերըլտ»ի 1915-1918 թթ. ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԻ ՄԱՍԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԱԾ ՎԿԱՅԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ հատոր

Իտալիայէն Երկու Նշմար. Կրնա՞նք «Շտկել» Հրայր Ճեպէճեան, Նիկոսիա, Կիպրոս

Տարբեր է, երբ աշխարհի հրաշալիք նկատուող կոթող մը կը դիտես մօտէն եւ իրողապէս կը զգաս քանդակին ստեղծագործական հմայքն ու անոր մշակութային եւ պատմական արժէքը: Այս զգացումը ունեցայ Յուլիս 2012-ին, երբ կը դիտէի Իտալիոյ Փիզա քաղաքին նշանաւոր կոթողը՝ ծռած աշտարակը... Իր հմայքով ան իսկապէս արժանի է աշխարհի եօթը հրաշալիքներուն շարքին ըլլալու:

Բայց հետաքրքրական է հետեւիլ պատմութեան զարգացումներուն, յատկապէս եկեղեցւոյ զանգակատան (իմա՝ ծռած աշտարակին), որուն զանգակները վերցուած են՝ նուազեցնելու համար ընդհանուր ծանրութիւնը: Շինարարութիւնը սկսած է 1173-ին, երբ փոքր «ծռութիւն» մը նշմարուեցաւ առաջին երեք յարկերու ամբողջացումէն ետք: Ծռութեան պատճառը հողին բաղկացուցիչ մասնիկներուն տկարութիւնն է. անհրաժեշտ նկատուած է աշխատանքները կասեցնել՝ սպասելով հողին ամբողջական կազմաւորման: Կայ նաեւ պատմութեան այլ վարկած՝ զանգակատան աշխատանքներու ընդհատման: Իտալիոյ Թուսքանի շրջանը, ուր աշտարակը կը գտնուի, եղած է երկար տարիներու վրայ տեղի ունեցած պատերազմական գօտի, ուստի մարդուժի անբաւարարութեան պատճառով դանդաղած են նաեւ շինարարական աշխատանքները: Աշտարակը ուր յարկ է՝ յիսունհինգ մէթր բարձրութեամբ, ունի երկու հարիւր իննսունեօթը սանդուխ:

Ծոռութիւնը, դժբախտաբար, շարունակուած է իրաքանչիւր տարի՝ մէկ միլլիմէթր տարողութեամբ, հակառակ այն բոլոր շինարարական փորձերուն, որոնք ի գործ դրուած են կասեցնելու շարունակուող ծոռութիւնը: Անիկա աւելի շեշտուած է 1999-2001 տարիներուն, երբ շեղումը հասած է աւելի քան հինգուկէս աստիճանի: Բարեբախտաբար, 2008 թուականին կարելի եղած է շինարարական ձեւերը գտնել եւ այսօր կարելի է ըսել, թէ աշտարակը աւելի քան երկու հարիւր տարի պիտի գոյատեւէ՝ առանց յաւելեալ ծոռելու: Այսօր Փիզայի աշտարակը խրոխտ կանգնած է, թէկուզ՝ 3.99 աստիճան ծուռ, բայց՝ ապահով գալիք օրերու որեւէ փորձանքէ եւ նորանոր շեղումներէ:

Երբ կը շարունակես դիտել Փիզայի աշտարակը եւ կը սքանչանաս կոթողին ստեղծագործական աշխատանքին վրայ, հակառակ քիչ մը ծուռ վիճակին, անպայման մտքիդ մէջ կամրջում մը կը կատարուի մեր հայկական իրականութիւններու տարբեր երեւոյթներու եւ այդ աշտարակին միջեւ: Երեւոյթներ՝ ազգային, քաղաքական, հասարակական եւ մշակութային տարբեր բնագաւառներու մէջ՝ հայրենիքի մէջ թէ սփիւռքի, որոնք սխալ են: Եւ այդ օր դիմացս կանգնած Փիզայի կոթողին հետ բաղդատելով՝ «ծռած» ու տակաւին «ծռող»

իրականութիւններ, որոնք կը մտահոգեն եւ կը վտանգեն մեր ներազգային եւ համահայկական իրավիճակները՝ տարբեր բնագաւառներու մէջ:

Կը շարունակեմ դիտել ու հմայուիլ աշխարհի հրաշալիք նկատուած այդ ճարտարապետական կոթողով, միեւնոյն ատեն հարց տալով. «Արդեօք հա՞յն ալ չի կրնար կասեցնել իր անհատական եւ հաւաքական կեանքի ծոռութիւնը...»: Պէտք է կենալ ամուր՝ նայելով ինքնավստահութեամբ եւ վճռակամութեամբ լի վաղուան, թէկուզ՝ քիչ մը ծռած, բայց միշտ աւելի չծռելու տրամադրութեամբ: Արդեօք հայը կարողութիւնը եւ միտքը չունի՞ շտկելու այն բաները, որոնք ծռած են իր կեանքին մէջ:

Եթէ Իտալիա կատարած իմ ճամբորդութեանս ընթացքին Փիզայի աշտարակը առաջին կարելոր նշմարն էր, բայց կայ նաեւ երկրորդը, որուն եւս պէտք է նայիլ...

Մայրաքաղաք Հռոմի հայկական ներկայութեան մէջ իր կարեւոր տեղն ու իմաստը ունի Սուրբ Նիկողայոս եկեղեցին՝ կառուցուած 1602 թուականին: Անոր կողքին կայ Լեւոնեան վարժարանը՝ 1883 թուականին կառուցուած, եւ անոր կողքին կանգնած խաչքարը՝ ի յիշատակ Հայոց ցեղասպանութեան նահատակներու: Երեք կոթողներ՝ քով քովի կանգնած, կը վկայեն հայուն վերապրումին ու շարունակականութեան ռազմավարութեան մասին, հայուն կեանքի նպատակակէտէն «չշեղելու» ու «չծռելու» անհրաժեշտութեան մասին:

Հայ եկեղեցին Հռոմի մէջ կերտած իր աւելի քան 410 տարիներու պատմութեամբ տակաւին ամրոցն է քրիստոնէական եւ ազգային հաւատքին ու աւանդին: Իսկ Լեւոնեան վարժարանը՝ իր աւելի քան 130 տարիներու ծառայութեամբ տակաւին կը շարունակէ մարդակերտումի, հայակերտումի եւ ազգակերտումի կարեւոր առաքելութիւնները... Բայց կայ նաեւ խաչքար-յուշակոթողը՝ Հայ դատի ու պահանջատիրական ուղիին վրայ հայը միշտ զգաստ պահելու կոչով մը: Այս երեք կոթողները միասնաբար մէկ վկայութիւն կը կազմեն, ինչ որ տեսայ Վարուժան Ահարոնեանին մէջ, եւ որուն հանդիպեցայ նոյնինքն Լեւոնեան վարժարանին մէջ:

Վարուժան ծնած է Հռոմ եւ լաւ ներկայացուցիչ մըն է սփիւռքահայու, յատկապէս՝ ներկայ ժամանակներու իրականութեան: Մայրը Իտալիա հաստատուած է Հայաստանէն գալով, իսկ հայրը՝ Լիպիայէն: Ան քաղաքական գիտութեանց մէջ մասնագիտացած երիտասարդ մըն է, որ լաւ հայերէն կը խօսի. «Տունը հայերէն կը խօսինք, քիչ մը արեւելահայերէն, քիչ մը արեւմտահայերէն, բայց՝ հայերէն», կ'ըսէ:

Վարուժան կ'աշխատի Լեւոնեան վարժարանին մէջ, որ ներկայիս ունի աւելի քան տասներկու աշակերտ: Անոնք կը պատրաստուին եկեղեցական առաջնորդութեան՝ հայկական տարբեր գաղութներուն մէջ ծառայելու համար: Վարուժանին աշխատանքը առաւելաբար կ'ընդգրկէ վարժարանի մատենադարանին առաքելութիւնը. այդ վայրը կարեւոր հիմք է մարդակերտումի, հայակերտումի եւ ազգակերտումի, «չծռող» դրոշմներով լի: Վարուժանին հետ զրուցելով՝ տեսայ, որ հայը կրնայ «չծռիլ» իր արժէքներէն եւ աւանդէն: Վարուժան երիտասարդ հայն է, որ հաւատացած է իր ըրած աշխատանքին կարեւորութեան, բայց նաեւ՝ իր ազգային ինքնութեան եւ անոր մշակութային արժէքին:

Բայց մեր հայրենի եւ սփիւռքեան իրականութիւններուն մէջ տակաւին կան «ծռած» եւ «ծռող» օրակարգեր:

Թէւի հպարտ ենք անկախացած հայրենիքով եւ անոր պետականութեամբ, բայց նաեւ մտահոգ ենք անոր մէկը միւսին ետեւէն զիրար հրմշտկող «ծռած» ու մնայուն կերպով «ծռող» իրավիճակներով: Սփիւռքեան համահայկական ընդհանուր

իրավիճակին մէջ եւս կան նմանօրինակ, տարբեր տարողութեամբ, բայց «ծուռ» կամ «ծռած» իրավիճակներ:

Ինչ ձեւով ու պարունակով ալ փորձենք վեր առնել մեր հայկական համընդհանուր երեւոյթները եւ ի՛նչ պրիսմակով ալ ուզենք դիտել «ծուռ» եւ «ծռած» մեր ազգային բոլոր իրականութիւնները, կը մնայ մէկ կարեւոր եւ հրատապ առաքելութիւն ու մարտահրաւեր՝ «կրնա՞նք շտկել» ծանրն ու ծուռը:

Եթէ ախտաճանաչումը առաջին կարեւոր քայլն է ծռած երեւոյթներու կասեցման, սխալներուն նկատմամբ ներողամտութիւնը երկրորդ հանգրուանն է, ուրեմն շտկելու համար պատրաստակամութիւն, հոգի ու միտք ի գործ դնելը կը կազմեն գործընթացի ամբողջականութեան հասցնող ու կարեւոր օղակը:

Եթէ պիտի կառչինք շտկելու առաքելութեան, այս կը նշանակէ, թէ պարտինք պատրաստել եւ լիցքաւորել «հողը» եւ աշխատիլ նոյնինքն հողին «կազմաւորման» ուղղութեամբ, ինչպէս եղած է Փիզայի աշտարակի պարագային:

Հայուն «հողը» կը պատրաստուի մարդակերտումի եւ հայակերտումի անհրաժեշտ գրաւականներով: Իսկ հայուն հողին կազմաւորումը կը կայանայ ազգակերտման իրականութեան մէջ: Եթէ ազգակերտումի հրամայականը հայրենի մակարդակի վրայ պիտի նշանակէր Հայաստանի հզօրացումն ու անոր պետականութեան եւ ընկերային-տնտեսական վարչաձեւի կազմաւորումը, ապա սփիւռքի մակարդակի վրայ՝ հայապահպանման մեծ, ամբողջական եւ ընդհանրական առաքելութեան կառչիլն ու անոր ի խնդիր ամէն ինչ ընելը:

Իտալիայէն երկու նշմար... Բայց մէկ մեծ ու կարեւոր աշխատանքային հրամայական՝ «Կրնա՞նք շտկել»:

Եթէ Լեւոնեան վարժարանը եւ մեր բոլոր ազգային եկեղեցական կառոյցները այսօր կը շարունակեն գոյատեւել՝ ի գին մեծ զոհողութիւններու, ուրեմն տակաւին կը

հաւատանք «շտկելու» կարեւորութեան: Շտկել սխալը, ծուրը, ծոելու ենթական: Շտկելով է, որ կարելի է պահել արժէքը:

Արժէքը՝ հայ մարդուն, հայ ինքնութեան եւ հայ ազգին:

Գրական-Մշակութային

«Ճշմարիտ Մշակոյթը»

ՀՐԱՅՐ ՃԷՊԷՃԵԱՆ

Մշակոյթի եւ անոր տարբեր գործօններուն ու յարաբերութիւններուն հասկացողութիւններուն հետ սկսայ ընտելանալ համալսարանի տարիներուն, Հայկազեան համալսարանին մէջ, Պէյրութ: Թէեւ մասնագիտական նիւթերս հետաքրքրական էին, բայց եւ այնպէս նոյնքան հաճելի էին միջմշակութային

յարաբերութիւններու եւ սերտողութիւններու դասընթացքները, ընդամենը՝ չորս դասանիւթերու վրայ երկարած: Ասիկա անբաժանելի մէկ մասն էր պսակաւոր արուեստից եւ գիտութեանց համալսարանական ծրագիրին, ուստի իւրաքանչիւր ուսանող պէտք էր հետեւէր այս դասընթացքին՝ իր մասնագիտութեան առընթեր:

Դասանիւթերը կը սկսէին

նախաքրիստոնէական շրջանի դիցաբանական ու արուեստի նիւթերով, բայց աւելի ուշ կը հասնէին առաջին դար եւ միջին շրջաններ՝ մինչեւ ժամանակակից մտաւոր-կրօնական, փիլիսոփայական, գրական եւ ընկերային տարբեր բնագաւառներ: Մէկ կողմէ վեր կ'առնէինք քրիստոնէական աստուածաբանութենէն Աստուածաշունչի որոշ հատուածներ, բայց նաեւ՝ իսլամական քուրանի մասեր: Երեւոյթներու վերլուծումին ընդմէջէն կը սորվէինք եւ կ'անդրադառնայինք տարբեր հաւաքականութիւններու մտածողութեան, ապրելակերպին ու կենցաղին: Բայց այն, ինչ որ հետաքրքրական կը դարձնէր դասապահերը, այն էր, որ նիւթերու

առնչութեամբ կը կատարէինք դասարանային «բաց» վերլուծումներ, որոնք յաճախ կը վերածուէին բանավէճերու՝ ներառելով այդ օրերու մեր երիտասարդական եռանդն ու կորովը, չբացառելով նաեւ երիտասարդական տաքարիւնութիւնը եւ նոյնքան անհանդուրժողականութիւնը...

Հաւանաբար պէտք էր ընդգծէինք հանդուրժողականութիւնը՝ այդ տարիներուն եւ այդ դասընթացներուն ընդմէջէն: Հայկազեանի մէջ կար հայր՝ իր կուսակցական-միութենական եւ եկեղեցական-համայնքային տարբերութիւններով. այս շեշտուած իրողութիւն էր հայկական համալսարանի միջավայրին մէջ: Բայց կար նաեւ ոչ հայր՝ իր քրիստոնեայ եւ իսլամ յարանուանական պատկանելիութեամբ, ասոր վրայ պիտի աւելնային կուսակցական ու քաղաքական հակումները, որոնք բազմազան էին, կային նաեւ պաղեստինեան եւ այլ քաղաքացիներու առկայութիւնը: Այս բոլորը կը կազմէին մէկ մեծ խճանկար մը: Թէեւ 70-80-ական թուականներուն լիբանանեան պատերազմի թոհուրոհի տարիներն էին, բայց եւ այնպէս բոլորս այդ տարբերութիւններով կ'ապրէինք միասին համալսարանի շրջափակին մէջ, անկախ «դուրս»-ի եւ անոր «քառս»-ի տարբեր իրավիճակներէն ու իրականութիւններէն...

Ապրեցանք միասին տարբեր մտածողութիւններով, ապրելակերպերով եւ կենցաղներով: Սորվեցանք, թէ ինչպէ՛ս կրնանք ստանալ տեղեկութիւն, բայց նաեւ՝ փոխանցել զայն: Ականատես եղանք տարբեր կեցուածքներու, անոնց հոլովոյթներուն, ենթադրութիւններ կատարեցինք ու տարբեր տեսակի փորձառութիւններ ապրեցանք: Այս մշակոյթի դասապահերուն ընթացքին եւ անոր վերլուծումներուն ընդմէջէն «ստեղծուեցաւ» կառոյց մը, ուր իւրաքանչիւր կեցուածք ու միտք դրուեցաւ հաւաքական արժէքի պարունակին մէջ, որուն միջոցով իրարու կը կամրջուէին փոխհասկացողութիւններն ու հանդուրժողականութիւնը:

Այս մշակութային երկխօսութեան եւ կամրջումին ընդմէջէն թէեւ դրուատիքի արժանացաւ իմս, բայց նաեւ կարելիութիւն ստեղծուեցաւ անցնելու անկէ անդին ու տեսնելու դիմացինինը՝ «ուրիշ»-ը, որ նաեւ արժէք է, եւ զոր պէտք է հասկնալ: «Ուրիշ»-ը տեսնելով՝ սորվեցանք հաղորդակցութիւնը, անոր ընդմէջէն՝ «ուրիշ»-ին պայքարը, յոյզերը, յոյսերը, միտքերը:

Եւ այդ «ուրիշ»-ը հասկնալու եւ անոր հետ ապրելու երթը կը փորձեմ շարունակել եւ ապրիլ մինչեւ օրս: Արաբական ծոցի մէջ անցուցած ասպարեզային իմ կեանքս պէտք է նկատել աւելի քան հարիւր տարբեր մշակոյթ, լեզու եւ ինքնութիւն համախմբած դաշտ մը: Այդ բոլորին հետ պէտք է ստեղծել մշակութային

յարաբերութիւններու եւ հասկացողութիւններու համոյթ մը, որպէսզի ստեղծուի մարդկային պիտանի պատմութիւնը:

Բռնագրաւուած Կիպրոսի շրջանի թրքական Նիկոսիոյ մամուլէն եկաւ լուրը: Նոյն շրջանի Մերձաւոր Արեւելք համալսարանը որոշած է Նիկոսիոյ Ս. Աստուածածին հայկական եկեղեցին վերածել ու գործածել իբրեւ «մշակոյթի կեդրոն»:

Ս. Աստուածածին եկեղեցին հիմնուած է 1308 թուականին: 1504-էն սկսեալ եկեղեցին դարձած է հայութեան սեփականութիւնը եւ մինչեւ 1963 եղած է հայ համայնքի հոգեւոր ու ազգային ամրոցը՝ իր կողքին ունենալով Ազգային Մելքոնեան-Ուզունեան նախակրթարանը եւ Ցեղասպանութեան յուշակոթողը: Հայը ապրեցաւ, սորվեցաւ եւ սորվեցուց այս շրջանին մէջ մինչեւ 1963, երբ յունական եւ թրքական բախումները պատճառ եղան գաղութներու տեղափոխութեան: Իսկ 1974-ի թրքական ներխուժումով բռնագրաւումի տակ մնացին հայկական եկեղեցին ու դպրոցը, եւ այդպէս է մինչեւ օրս:

Նկատի ունենալով եկեղեցւոյ պատմական ժառանգութիւնը, Միացեալ ազգերու կազմակերպութիւնն ու անոր յարակից միութիւններ 2009 թուականին ձեռնարկեցին եկեղեցական կառոյցի վերաշինութեան եւ բարեկարգման՝ նկատի ունենալով երկար տարիներու վրայ երկարած անոր լքեալ ու փլատակ վիճակը: Եւ այսօր վերանորոգուած հայկական եկեղեցին որոշուած է տրամադրել իբրեւ «մշակութային կեդրոն» գործածուելու համար:

Պատմութիւնը դարձեալ ինքզինք կը կրկնէ...

Եթէ բռնագրաւուած է շրջանը, բռնագրաւողը կը վարուի այնպէս, ինչպէս որ կ'ուզէ եւ կը փափաքի: Թերեւս նոյնիսկ պահ մը մենք զմեզ միխթարենք «երկու չարեաց փոքրագոյնը» հասկացողութեամբ եւ փորձենք տեսնել, թէ աւելի լաւ է, որ դառնայ մշակոյթի կեդրոն, քան...

Վերջապէս, այս վերջինը փորձուած ու ապրուած իրականութիւն է Արեւմտահայաստանի եւ պատմական Կիլիկիոյ շատ մը սրբատեղիներու համար:

Մերձաւոր Արեւելքի համալսարանի խնամակալութեան վարիչ Իրֆան Կիւնսելի կը շարունակէ՝ ըսելով. «Մենք որոշեցինք եկեղեցին դարձնել մշակոյթի կեդրոն, ուր շատ մը մշակութային ձեռնարկներու միջոցով շրջանին պիտի տանք տարբեր դիմագիծ»:

Եթէ բռնագրաւողը իր բռնագրաւած կառոյցին հետ կրնայ վարուիլ այնպէս, ինչպէս որ կ'ուզէ, կառոյցին իսկական սեփականատէրը, թէկուզ հեռուէն, մէկ հիմնական հարցում մը կ'ուղղէ. «Ի՞նչ տեսակ մշակոյթ եւ դիմագիծ պիտի տաք այս շրջանին»:

Մշակոյթ մը, որ ճշմարիտ է՝ հիմնուած փոխյարաբերութիւններու եւ հասկացողութիւններու յատակագիծին վրայ, եւ ուր կարելի կ'ըլլայ տեսնել քեզմէ զատ նաեւ «ուրիշ»-ը՝ անոր տազնապը, կենցաղը ու տակաւին...

Աննա Քաթրինան՝ իտալացի ընկերամշակութային յարաբերութիւններու մասնագէտը, մշակոյթը կը նմանցնէ սառցալէրան: Ան կ'ըսէ. «Ճիշդ այնպէս, ինչպէս կայ սառցալէրան վերի գագաթը, որ կ'երեւի, նոյնպէս մշակոյթի երեւելի մասերը կարելի է տեսնել, ինչպէս՝ դրսեւորումը, անուն, արտաքին... Բայց կայ սառցալէրան ընդատակէայ մասը, որ չ'երեւիր: Նոյնպէս կայ մշակոյթին չերեւցող բաժինը՝ արժէքը, հաւատամքը, սովորութիւնը, փորձառութիւնը, տազնապը, ներշնչումը, որոնք պէտք է պեղել, ապրիլ, սորվիլ ու հասկնալ, թէ ի՞նչ են անոնք եւ ինչպէ՞ս կ'ըլլան»: Աննա կ'եզրակացնէ. «Այս գործընթացն է, որ մեզի կը սորվեցնէ աւելի ատակ ըլլալ համաշխարհային ու համամարդկային իրավիճակներու եւ կանխել անհասկացողութիւններն ու այն բոլորը, որ կը խաթարէ յարաբերութիւնները»:

Խօսք մը եւս՝ Իրֆանին. «Ճշմարիտ մշակոյթն է, որ կը գոյատեւէ: Եթէ մշակոյթին երեւցած մասը յստակ է, այս պարագային՝ եկեղեցին, շէնքը եւ անունը, բայց տակաւին կայ սառցալէրան չերեւցող մասը, այսինքն՝ հայ եկեղեցւոյ հայկական մշակոյթի չերեւցած մասը: Պէտք է օգնէք ձեր աշակերտներուն եւ դուրս բերէք այս չերեւցած մասը՝ «ուրիշ»-ը, եւ անոնց սորվեցնէք նոյնինքն այս եկեղեցւոյ՝ իմա ձեր մշակութային կեդրոնին, մշակոյթը եւ անոր կորիզը եղող հաւատքը: Հայուն հաւատքը, որ տարիներու վրայ երկարած, ամուր կեցած ու գոյատեւած էր, նոյնիսկ երբ ան ահաբեկուած ու ցեղասպանուած է: Եւ հարց տաք, թէ ինչո՞ւ եւ ինչպէ՞ս եղաւ այդ մէկը: Եւ այս բոլորին հետ հաղորդակցելով է, որ պիտի կարենաք տեսնել իրականութիւնը եւ ընդունիլ ձեր պատմութեան մեծ սխալները:

«Եւ վերջապէս, մշակոյթի կեդրոնը կը դառնայ ճշմարիտ, երբ ան կ'օժանդակէ պատմութեան շարունակականութեան, եւ ոչ՝ նոյնինքն պատմութեան կրկնութեան:

Հայուն հաւատքին կոռուանը կը կայանայ նոյնինքն այս իրականութեան մէջ, որովհետեւ ան՝ հայը, հաւատաց իր հաւատքին ու մշակոյթին շարունակականութեան ու տակաւին կը հաւատայ:

«Եթէ Ս. Աստուածածին եկեղեցին պիտի վերածէք մշակոյթի կեդրոնի, ջատագովը եղէք գէթ ձեր աշակերտներուն սորվեցնելու ճշմարիտ մշակոյթը... Եւ անպայման կերտեցէք ճշմարիտ դիմագիծը»:

«Հայրենիք-Սփիւռք, Կամրջող Անուն» Վարդգէս Համագասպեան

Մինաս Գոճայեան,

Լուս Անճելլա

2011-ին լրացաւ հայրենիք-սփիւռք կամրջող մեծագոյն պետական գործիչներէն մէկուն՝ Վարդգէս Եղիշէ Համագասպեանի ծննդեան հարիւրամեակը: Բարեբախտաբար, հայրենիքի մէջ շնորհիւ իր գործակիցներուն ջանքերուն եւ իր վիթխարի հայրենասիրական գործունէութիւնը գնահատող մտաւորականութեան, պատշաճ, բայց ոչ-բաւարար, մակարդակով նշուեցաւ իր յոբելեանը: «Ոչ-բաւարար»ը կը վերաբերի պետական բարձր մակարդակով չնշուելուն:

Այս առթիւ «Մուղնի» հրատարակչութենէն լոյս է տեսած վերոյիշեալ գիրքը, որ կը պարունակէ 22 տարի Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի նախագահ (1964-1985) Վարդգէս Համագասպեանի 220 փաստաթուղթերը, առաքուած եւ ստացուած նամակներ (յայտնաբերուած են 800 փաստաթուղթեր), որոնց գերակշռող մասը կը հրապարակուի առաջին անգամ ըլլալով:

Կոմիտէի նախագահ Վարդգէս Եղիշէ Համագասպեանը հայրենիքի արտաքին կապերու (ի մասնաւորի սփիւռքահայութեան հետ) անգերազանցելի դիւանագետն է եղած: Իր անունը նոյնացած էր Կոմիտէի անուան ու կոչումին հետ շնորհիւ իր լրջախոհութեան, քաղաքական հեռատեսութեան, իրապաշտութեան եւ սառնասրտօրէն դիտելու եւ արդիւնաւետ գործ կատարելու նկարագրին:

Ներկայացուող գիրքը արդիւնք է խումբ մը իրաւ հայրենասէր մարդկանց, որոնք արդէն վայելած են ու կը վայելեն սփիւռքի թէ հայրենիքի ծանրախոհ ու լրջմիտ ղեկավարութեան յարգանքը եւ վստահութիւնը:

Ուրախալի է նշել մեծ գործչի որդւոյն՝ Եղիշէ Վարդգէսի Համազասպեանի նախաձեռնութիւնը՝ հայրիկին 100-ամեակին առթիւ ցուցաբերած խոր յարգանքի փաստը: Կազմողներն ու ծանօթագրողներն են Սոնիա Միրզոյեանն ու Մարինէ Մարտիրոսեանը, իսկ հրատարակչական խմբագիրն ու լրացումներ կատարողն է պատմաբան Գեորգ Եազըճեանը:

Մեր համոզմամբ հայ ժողովուրդը Հայաստանի թէ սփիւռքի տարածքին իսկական վերագարթօնք մը եւ ոսկեդարու համագօր երեք տասնամեակներ ապրեցաւ հակառակ պաղ պատերազմի յարուցած բարդութիւններուն: 1960-1980-ականներուն վերջերը այդ զարթօնքը արտայայտուեցաւ հայրենի պետականութեան ամրապնդմամբ, անոր հեղինակութեան բարձրացմամբ ԽՍՀՄ-էն ներս եւ դուրս, բայց յատկապէս սփիւռքի հայութեան մօտ: Այս իրականութեան մէջ ամենէն առաջ աչքի կը զարնեն երկու հաստատութիւններ՝ Մշակոյթի Կապի Կոմիտէն եւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը իր շինարար Աստուածապարգէ Կաթողիկոս Վազգէն Ա.-վ:

Արուեստագէտներու այցելութիւններ, մշակութային գործիչներու փոխադարձ այցելութիւններ, սփիւռքահայ ուսանողներու բարձրագոյն ուսում ստանալու պատեհութիւններ, երիտասարդական, ազգային-հայրենասիրական միութիւններու եւ զանազան բնագաւառներու անուն նուաճած սփիւռքահայ ղեմքերու հրաւերներ եւ այլն, մէկ մասն են այն ընդարձակ խճանկարին, որուն կազմակերպման եւ համադրութեան մէջ վիթխարի դեր ունի Վարդգէս Համազասպեան: 220 նամակներու մէջ կը պարզուին այն յարատեւ ջանքերն ու հետեւողական աշխատանքները, որոնք լոյս կը սփռեն թէ՛ Կոմիտէին եւ թէ՛ անոր նախագահին ու գործակիցներու հոյլին աշխատանքային որակին վրայ:

Տեղին են Կոմիտէի մէջ այլ երախտաւոր ու ազնուական անձնաւորութիւն Պրն. Ռոմէն Կոզմոյեանի «Մեր Համազասպեանը» սրտի խօսքին հետեւեալ տողերը. «Եթէ Վարդգէս Համազասպեանի աշխատանքային ողջ գործունէութիւնը նման էր սառցալերան, որի միայն կատարը կարելի էր տեսնել մինչեւ Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի նախագահութիւնն ստանձնելը, ապա վերջին ակորդը-ը դժուարին, լրջագոյն, պատասխանատու, լարուած, երբեմն՝ արտաքինից չընկալուող, չհասկացուող ազգանուէր ու ազգօգուտ գործունէութիւնն սառցալերան

անտեսանելի խորքն էր՝ իր ծանրակշռութեամբ, իր քաղաքական, ազգային ու, կ'ասէի, պատմական նշանակութեամբ»:

Նամակներուն մէջ քիչ չէ թիւը անոնց, ուր Վ. Համազասպեան պէտք է նուրբ մօտեցումով հաշտեցնէր հայ ժողովուրդի ու անոր երախտաւոր, արժանի զաւակներու ցանկութիւնները ժամանակաշրջանի իշխանութիւններուն հետ, ուր, բարեբախտաբար քիչ չէր թիւը իսկական հայրենասէրներու: Յանձնարարելի է որ իւրաքանչիւր հայ քաղաքական գործիչ, խմբագիր, հասարակական ու ընկերային գործիչ ունենայ սոյն հրատարակութիւնը:

ՅՈՒՇԵՐՈՒ ՇԱՐՔԷՆ

ՊԱՐԵԳՕՏԸ

Երջանկայիշատակ Խորէն Ա. Կաթողիկոս Կիպրոս ծնած ըլլալուն, հասկնալիօրէն

մասնայատուկ սէր, հետաքրքրութիւն կը տածէր կղզիին, այլ մանաւանդ՝ Կիպրահայ գաղութին նկատմամբ ու հարազատ զգացումներով կ'օրօրուէր ամէն անգամ որ այցելէր իր ծննդավայրը: Հոս էին իր ընտանեկան պարագաները, վաղեմի բարեկամները, որոնցմէ մին նոյնիքն՝ երկրին առաջին հայասէր նախագահը՝ Մակարիոս Արքեպիսկոպոս:

Վեհափառը երբ Կիպրոս գար, երբէք չէր մոռնար հայրական Իր գուրգուրոտ վերաբերումը ցուցաբերելու նաեւ Նարեկ Վարժարաններու աշակերտութեան եւ, առիթով մըն ալ, Իր կեցութիւնը զուգադիպած ըլլալով ամավերջի մեր հանդէսին, ոչ միայն Իր ներկայութեամբ պատուեց ձեռնարկը, այլեւ անձամբ բաշխեց վկայականները այդ տարուան երանաւոր շրջանաւարտներուն, աննախընթաց երեւոյթ մը արդարեւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան դպրեվանքի սահմաններէն դուրս:

Քաղցր Իր միւս պարտքը անխուսափելիորէն հերթական Իր ջերմ, սիրալիր հանդիպումն ու ողջագործումն էր Իր հոգեւոր եղբօր՝ Մակարիոս Արքեպիսկոպոսի հետ, Նախագահական Պալատին մէջ, ուր Իրեն յատուկ դիւանագիտական ճկունութեամբ ու մօտեցումով գաղութային հարցեր, կարիքներ, Մակարիոսի ականջին ընդմէջէն, կ'արժանացնէր պետութեան անմիջական նկատառման, հոգատարութեան: Մակարիոսին «այո»ն կամ խոստումը, որեւէ խնդրանքի դիմաց՝ գերագոյն կշիռ ունէր եւ ո՛չ դատական ատեան, ո՛չ դահլիճ եւ ո՛չ խոհրդարան կրնային բեկանել գայն:

Ահա այսպիսի հանդիպումներէն մէկուն ընթացքին եւ հաճելի խօսակցութեան մէկ պահուն, Մակարիոս Արքեպիսկոպոս, նկատած ըլլալով Վեհափառին պարեգօտը, գովաբանական ակնարկութիւն մը կ'ընէր անոր գոյնին եւ որակին մասին, ինչ որ կ'արձանագրուի Վեհափառի մտքին մէջ: Տեղին է յիշել որ Վեհափառը չափազանց բծախնդիր եւ ճաշակաւոր անձ՝ միշտ ուշադիր էր Իր արտաքինին: Մաքրամաքուր, կոկիկ, շնորհալի եւ առինքնող գրաւչութիւն մը կը սփռէր Իր շուրջ, երբ մեղրամոմի դակութեամբ ու քնքշութեամբ բուրումնաւետ Իր Աջը կ'երկարէր հաւատացեալներուն: Բիծ մը չէիր գտներ Իր սքեմին եւ ոչ ալ կէտ մը փոշի՝ Իր կօշիկին վրայ: Աչք գամող անհատական քաշողութիւն մը պարզապէս:

Այդ օրերուն պատահեցաւ որ կրթական գործով մը Պէյրութ գտնուիմ: Առիթէն օգտուելով, Կիրակի առաւօտ Մայր Տաճար գացի, Անթիլիաս: Պատարագէն ետք, բարձրացայ Վեհարան, Վեհափառը տեսնելու քաղաքավարական այցի մը պահանջքով: Խօսակցութեան առանցքը կազմեց հարկաւ Կիպրոսի կրթական եւ ազգային կեանքը: Հրաժեշտի պահուն, Վեհափառը խնդրանք մը ներկայացուց Իրեն յատուկ փափկութեամբ եւ մօրուքը շոյելու սովորութեամբ:

-Պրն. Թաշճեան, Կիպրոս դրկելիք ծրար մը ունիմ: Արդեօ՞ք կարելի է ձեզի հետ դրկել: Գոնէ վստահ կ'ըլլամ որ ապահով իր տեղը կը հասնի: Երախտապարտ կը մնամ:

-Ամենայն սիրով Վեհափառ: Եղածը բան մը չէ, հաճոյքով կը տանիմ ու շուտով ալ կը հասցնեմ հոն ուր որ պէտք է: Ու՞ր է ծրարը:

-Հիմա բերել կու տամ:

Եւ հեռաձայնի ներքին գիծով հրահանգեց որ ծրարը բերեն:

Կը խորհէի որ սանկ փոքր տուփ մըն է եղածը, ճամպրուկիս մէկ անկիւնը տեղաւորելու չափ, բայց անակնկալի եկայ, երբ ներս բերին ուռած պայուսակ մը եւ աւելին՝ բաւական ծանր:

-Պարեգօտի կերպաս է Մակարիոսին համար: Երբ Կիպրոս էի, իմ պարեգօտս շատ հաւնեցաւ: Ուրեմն կը հասկնաք...թէ ի՛նչ է, գիտեմ որ քիչ մը ծանր է, բայց օղակայանը հարց պիտի չունենաք, պիտի կարգադրենք որ ձեզմէ ծանրութեան յաւելեալ գումար չգանձեն: Կը ներէք որ ձանձրոյթ պատճառած պիտի ըլլամ ձեզի:

-Անհոգ եղէք, Վեհափառ: Ձեզի համար տակաւին քիչ է ըրածս:

-Խորապէս շնորհակալ եմ, բարի ճանապարհ եւ յաջողութիւն:

Աջահամբոյրով մը հրաժեշտ առի Վեհափառէն, պարտապանաց պայուսակը ձեռքիս: Յայտնի էր որ, ոչ թէ մէկ, այլ՝ մի քանի պարեգօտցու էր դրկածը, հաւատարիմ Իր առատաձեռնութեան:

Երկու օր ետք, Կիպրոս վերադարձիս, Լառնագայի օղակայանին մէջ, մաքսատան պաշտօնէան կեցուց զիս, աչքերը սեւեռած Վեհի պայուսակին: Մատով նշան ըրաւ որ այդ մէկը դնեմ սեղանին վրայ եւ բանամ, քննութեան համար: Փականը դժուարութեամբ ծայրէ ծայր հազիւ բացած, կերպասի մեծկակ փաթթոցը ցցուեցաւ դուրս:

-Ի՞նչ է ասիկա, հարցուց խստօրէն, լաւ մը խառնելով եւ կասկածելով որ գաղտնի կերպաս կը մտցնեմ, առանց հետեւելու մաքսային ձեւակերպութիւններուն:

-Այս կերպասը Նախագահ Մակարիոսին համար է կի՛րիէ (պարո՛ն), ըսի առանց այլայլելու: Մեր Կաթողիկոսէն նուէր է:

Եգիպտոսի դեսպանատան ընդունելութիւն (Յուլիս 1977) Օղակայանի դէպքը պատմած պահուս. Չախէն աջ՝ դեսպան Հասան Շաշ, Մակարիոս Արքեպիսկոպոս, Տիկ. Շաշ, Վ. Թաշճեան

Երեսիս նայեցաւ:

-Մա՛ սովարա՛ միլաս (բայց լո՛ւրջ կը խօսիս), իրա՛ւ է:

-Մուտ խօսելու պատճառ չունիմ:

Մառեցաւ մնաց, ակնապիշ դիտելով մէյ մը զիս, մէյ մը պայուսակը: Շուարած եւ մեղանշողական, առանց շարունակելու հարցուփորձը, արագ մը գոցել տուաւ փականը, օգնութեան ձեռք մըն ալ տալով եւ կաւիճով խաչի պէս նշան մը կնքեց պայուսակին վրայ, կրցածին չափ շուտ:

-Կը խնդրեմ պարոն, մէկու մը չըսէք որ այս պայուսակը բանալ տուած եմ: Կը հասկնա՞ք: Մոռցէ՛ք եղածը: Կը ներէ՛ք: Ես այս պայուսակը քննած չե՛մ, եղա՛ւ- եզակի դէմքով սկսած իր արտայայտութիւնը փոխելով յոգնակիի, ի նշան յարգանքի:

Կը զգայի մարդուն հոգեվիճակը: Մակարիոսը իրենց համար ո՛չ թէ Նախագահ, ո՛չ թէ եկեղեցւոյ պետ կամ էթնարք էր, այլ՝ տեսակ մը Աստուած էր, պաշտամունքի առարկայ, հերո՛ս մը, որ Կիպրոսի ազատագրման եւ անկախութեան պայքարը մղեց կայսերապաշտութեան դէմ, կուրծք տալով արտաքին փորձանքներու եւ մանաւանդ՝ թրքական խորամանկ եւ վտանգաւոր քաղաքականութեան:

- Լաւ, լաւ, մէկու մը չեմ ըսեր- փորձեցի հանդարտեցնել զինք, ժպտալով:

Մակարիոսի դագաղին առջեւ (Օգոստոս 1977) Նարեկ վարժարանի ծաղկեպսակը դագաղի դրօշակին վրայ զետեղելէս ետք:

Մաքսատան երկար սեղանին վրայ ի՛մ ձեռքերովս փռուած պայուսակը այս անգամ ձեռնակառք վերադարձաւ ի՛ր ձեռքերով: «Կալօ թաքսիտի» (բարի ճանապարհ) մաղթեց ինձի, քանի որ Նիկոսիա պիտի ուղղուէի, քաղաքավարական ժպիտ մը խառնելով իր մաղթանքին:

Քալեցի դէպի ելքի դուռը: Դուրս չելած, գլուխս պահիկ մը ետ դարձուցի բնագդաբար եւ ի՛նչ տեսնեմ: Մարդուն նայուածքը հեռուէն դեռ իմ վրաս էր դրան

ուղղութեամբ: Խնդուքս դժուար գսպեցի, կատուն մուկի վերածող այս
այլակերպումին ի տես:

Յաջորդ օրը, համաձայն խոստումիս, պարեգօտը հասցուցի Նախագահական
Պալատ եւ յանձնեցի ապահովութեան պատասխանատուին:

Քանի մը օր ետք, Եգիպտոսի Անկախութեան Տարեդարձին առիթով, հրաւիրուած էի
պաշտօնական ընդունելութեան դեսպան Հասան Շաշի եւ իր տիկնոջ
կողմէ: Դեսպանին հետ մտերմացած էինք այն օրէն երբ սկսած էի ուսողութեան
դասեր տալ իրենց աղջկան: Սիրուած եւ յարգուած գոյգ մըն էին եւ յետագային նոյն
պաշտօնը վարեցին Լիբանանի մէջ: Ընդունելութեան կէսին, ըստ ընկալեալ
սովորութեան, ժամանեց օրուան գլխաւոր հիւրը՝ Հանրապետութեան Նախագահ
Մակարիոս Արքեպիսկոպոս: Շէնքի մուտքին դիմաւորուեցաւ խանդավառ
ծափերով եւ դեսպանին եւ իր տիկնոջ ընկերակցութեամբ սկսաւ յառաջանալ
գլխաւոր դահլիճէն ներս, հրապուրիչ ժպիտը դէմքին, ձեռնուելով հրաւիրեալներուն
հետ: Իր սքեմին եւ վեղարին տակ բարձրահասակ իր ֆիզիքականը եւ
պատկառազորու երեւոյթը այնպիսի մագնիսականութիւն մը ունէին որ կարելի չէր
աչք հեռացնել իր վրայէն, ուր ալ գտնուէր ան:

Երբ կարգը ինծի հասաւ, յարգանքով խոնարհութիւն մը ըրի եւ ձեռքը առի:

-Ինչպէ՞ս էք- հարցուց:

-Շնորհակալ եմ, լաւ եմ, Ձերդ Ամենապատուութիւն:

-Ուրախ եմ:

Եւ հագիւ թէ քայլ առնելու վրայ էր շարունակելու իր շրջանը, ակնթարթի մը մէջ
թափ տալով

համարձակութեանս եւ թերեւս ալ անտեսելով բրօթօքոյլային կանոնը,

-Խորէն Ա. Կաթողիկոսին դրկած ծրարը ստացա՞ք:

Կանգ առաւ, պահիկ մը կշռելով այս անսպասելի հարցումին իմաստը, առանց
երեւակայելու որ երրորդ անձ մը տեղեակ կրնար ըլլալ նուէրի տուուչութենէն:

-Ա՛հ, այո, այո՛, ստացայ, շնորհակալ եմ- պատասխանեց բացայայտ
զարմանքով: Ուրկէ՞ գիտէք:

-Բերողը եւ էի: Վեհափառին փափաքով: Կ'ուզէի վստահ ըլլալ որ Ձեր ձեռքը ապահով անցած է:

-Այո՛, այո՛, ատենին առի եւ շնորհակալական գիր մըն ալ դրկեցի Նորին Սրբութեան: Շնորհակալ եմ նաեւ ձեզի, ձեր օգնութեան համար:

-Հաճոյքը իմս էր, Ձերդ վստահութիւն, եւ գիտէ՛ք ի՞նչ պատահեցաւ օղակայանին մէջ:

Խօսակցութիւնը հաճելի նոր դարձուածք մը ստացաւ, երբ երկու բառով պատմեցի օղակայանի դէպքը, մաքսատան պաշտօնէային իրարանցումը... ինչ փոյթ թէ դրժած կ'ըլլայի մարդուն տուած խոստումս:

Մակարիոսին աչքերը լայնցան եւ բարձրաձայն արտասովոր խնդուք մը փրցուց բոլորին առջեւ, հետաքրքրութիւն առթելով շուրջիններուն մօտ: Խնդացին նաեւ դեսպանն ու իր կինը:

Հաւանաբար ինծի մօտիկ հրաւիրեալներուն մէջ, կարծողներ եղան որ Վարդանը նորէն ձեւ մը գտաւ իր անեքթօսներէն մէկը պատմելու, այդ ալ անձի մը որ կը կոչուի Մակարիոս:

Ձեռքը երկրորդ անգամ երկարեց ինծի եւ ես խոնարհելով շրթներս նորէն դրոշմեցի անոր վրայ:

Ափսո՛ս, բի՛ւր ափսոս, ո՞վ կրնար երեւակայել որ բարեբաստիկ այս հանդիպումէն ճիշդ երկու շաբաթ ետք, իմ յաջորդ խոնարհութիւնս պիտի ըլլար իր բաց դագաղին առջեւ, Նիկոսիոյ Յունաց Ս. Յովհաննու մայր տաճարին կեդրոնը գետեղուած պատուանդանին վրայ, քաղցր իր ժպիտը յաւիտենապէս մարած դէմքին դիմաց, եւ իմ շրթներս պիտի դրոշմէի այս անգամ դալկահար ձեռքին մէջ սեղմուած Աւետարանին վրայ, խոշոր ծաղկեպսակը ձեռքիս, յարգանքի պաշտօնական տուրքս տալու Նարեկ Վարժարաններու Տնօրէնի հանգամանքովս:

Պարեգօտը վայելելու առիթը ունեցա՞ւ կամ ոչ՝ գաղտնիք մըն է, որ թաղուած մնաց այդ դագաղի կափարիչին տակ:

ՎԱՐԴԱՆ ԹԱՇՃԵԱՆ

23 Նոյեմբեր, 2012

Նիկոսիա